

Nr 54

Av herr Ohlin m. fl., *angående likalönsprincipen.*

(Lika lydande med motion nr 28 i Första kammaren)

Rättvisekravet har varit en mäktig drivkraft bakom de senaste århundradenas stora sociala omvälvningar. Genom en rad reformer på olika områden har förhållandena successivt förbättrats. På ett område har vi dock kvar ett samhällsproblem som bottnar i föregående seklers uppfattningar och som sätter en viss grupp människor i särklass, nämligen när det gäller kvinnans ställning i samhället.

Lika lön för arbete av lika värde

Rättvisekravet har drivit fram ILO:s konvention nr 100 och rekommendation nr 90, den s. k. likalönskonventionen. Mot en svensk ratificering av dessa internationella överenskommelser har anförts tre huvudargument. Man har hänvisat dels till att Sverige f. n. inte skulle kunna uppfylla konventionens och rekommendationens förpliktelser, dels till parternas frihet på arbetsmarknaden samt till de stora kostnaderna.

Vilka är då de krav som en eventuell ratificering skulle ställa på Sverige? Först är att märka distinktionen mellan konventionen och rekommendationen. Konventionen är avsedd att ratificeras och därefter tillämpas i enlighet med sitt innehåll. Rekommendationen däremot är avsedd att ligga till grund för överväganden vid bl. a. förhandlingar inom det ratificerande landet. Dessa båda instrument vill täcka alla faser i frågans utveckling. De är avsedda att verka för denna utveckling såväl i de länder som har mycket långt kvar till principens fulla genomförande som i de som redan tillämpar densamma. Genom sin internationella karaktär anvisar de också alternativa vägar, allteftersom det lämpar sig för de olika medlemsstaternas praxis och förordningar. Detta lämnar möjligheten öppen för missvisande citat, en möjlighet som också utnyttjats i den svenska debatten. Vad som är relevant att diskutera är givetvis de minimiförordningar som en ratificering ställer på Sverige. I konventionen fastställs det långsiktiga målet, principen som sådan. I rekommendationen anges de olika vägar på vilket detta mål skall uppnås. Det är här som de eventuella kraven skall sökas. Genom en kombination av dessa olika alternativ eller genom enbart ett av dessa skall man främja utvecklingen fram till principens genomförande. Bland dessa alternativ nämns kollektiva förhandlingar. Arbetsmarknadens förhandlingsfri-

het sätts alltså inte i fråga genom en ratificering — en uppfattning som delas av bl. a. TCO. Kvinnolönefrågan är f. ö. icke blott att betrakta som ett löneproblem utan har betydligt vidare aspekter. När en grupp inom samhället särbehandlas efter så generella regler och med så vittgående konsekvenser, måste det betraktas som en riksdagens angelägenhet att fastslå det långsiktiga målet och därigenom understryka sin uppfattning om det rättvisa och riktiga i likalönsprincipen såsom sådan.

För den statliga sektorn sägs i rekommendationens 4: e punkt, som hittills alltför litet observerats i den svenska debatten, att om man inte omedelbart kan tillämpa principen, skall den främjas genom att man successivt *minskar skillnaden* mellan lönen för män och kvinnor för likvärdigt arbete samt inför *lika lönetillägg* vid likvärdigt arbete. Dessa är de »minimikrav» som ställs, och det sker i form av en rekommendation som alltså har till uppgift att ligga till grund för överväganden vid framtida förhandlingar.

Likalönskonventionen räknar alltså uttryckligen med att reformen skall genomföras successivt. Därför kan de stora kostnaderna för ett genomförande icke utgöra något vägande motargument. Därmed understryks endast problemets storleksordning. Så mycket som reformen kostar får kvinnorna f. n. avstå från endast därför att de är kvinnor.

Från folkpartiet har vi vid ett flertal tillfällen motionerat i denna fråga. Att vi återkommer även i år har flera skäl. Vi tillmäter denna fråga en mycket stor vikt. En genomgång av voteringsciffrorna i riksdagen från tidigare behandling av samma krav visar en alltmer positiv inställning till en ratificering av konventionen. Förhandlingarna om associering med Europamarknaden aktualiserar ett ställningstagande, eftersom likalönsprincipen är fastslagen i Romavtalet. Även denna omständighet talar för en omedelbar **ratificering av likalönskonventionen.**

Vid ILO:s konferens 1958 röstade de svenska regerings- och arbetarombuden för antagande av konvention nr 111 och rekommendation nr 111 angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning. Riksdagen har emellertid under hänvisning till att vi inte ansett oss kunna ratificera likalönskonventionen ej heller ratificerat dessa överenskommelser. En självklar följd av vårt föregående yrkande är därför kravet att Sverige skall ratificera även ILO:s konvention och rekommendation, båda betecknade nr 111.

Likalönsprincipen inom statsförvaltningen

Oberoende av om Sverige ratificerar ILO:s konvention nr 100 torde alla i riksdagen vara överens om principen, att för likvärdigt arbete bör utgå likvärdig ersättning. Problemet är hur man skall kunna fastställa vad som är likvärdigt arbete. Objektiva normer härför måste eftersträvas. Den nuvarande graderingen bör ersättas av ett system grundat på genomförd arbetsvärdering. En statlig utredning under medverkan av berörda förhand-

lingsparter angående arbetsvärdering inom låglöne- och mellanlönegrader-
na inom det statliga avlöningssystemet borde kunna nå en lösning av här
berörda problem. Att härvid kravet på en rättvis behandling av kvinnans
insats i arbetslivet skulle kunna tillgodoses är bara en, om också en viktig
aspekt.

Yrkandet beträffande likalönsprincipens genomförande i den statliga
förvaltningen framställs av formella skäl i en särskild motion.

Ekonomisk värdering av husmödrarnas arbete

Strävan efter en rimlig värdering av arbetsinsatsen bör även gälla de hem-
maarbetande husmödrarna. Svårigheten att finna objektiva normer är här
kanske ändå större. En tänkbar metod är att beräkna vad det skulle kosta
att ersätta husmoderns arbetsinsats med lejd hjälp. En annan metod som
också använts i flera undersökningar är att välja ut vissa typhushåll och
beräkna det ekonomiska värdet av arbetsinsatsen för dessas skötsel.

I en rad olika sammanhang tvingas man nu bedöma husmoderns arbets-
insats efter mycket godtyckliga regler. Det gäller bl. a. civilrättsliga sam-
manhang, t. ex. skadestandsregleringar och underhållsbidrag. All ersättning
för familjevård borde bygga på någon form av värdering av husmoderns in-
sats. Invändningen att den är så olika stor i olika hushåll understryker en-
bart behovet av en sådan undersökning. Givetvis bör utredningen också be-
döma den arbetsinsats för hemmets skötsel som görs av de även utom hem-
met arbetande. En sådan utredning är ytterst önskvärd om husmödrarna
skall få fullvärdig del av den sociala tryggheten.

Husmödrarnas pensionsrätt

Till de olösta frågorna inom vårt socialförsäkringssystem hör ett inord-
nande i ATP av hemmaarbetande husmödrar. Även här behövs en värdering
av hemarbetet. Men det fordras dessutom en justering av nu gällande ATP-
regler. Möjligheten att ge den husmor som lämnar ett förvärvsarbete rätt
att under de år barnen är minderåriga i viss utsträckning tillgodoräkna sig
fripoäng bör tas upp till prövning. Från samhällsliga synpunkter torde hus-
moderns vård av minderåriga barn tala för att pensionsberäkning sker även
för denna tid, varigenom förutsättningarna för hennes pension kan för-
bättras.

Även om en lämpligt utformad, självständig pensionsrätt för husmödrar
kan vara svår att finna, bör enligt vår mening detta problem upptas till en
ingående undersökning, vilket hittills inte skett.

Att dessa frågor blir lösta är av särskild betydelse för kvinnor vid ev.
skilsmässa.

Vid sidan av ovan berörda frågor finns en rad andra sociala och ekono-
miska problem som i hög grad berör kvinnans ställning men samtidigt har
betydelse för familjerna över huvud. Här kan nämnas våra krav på höjda

förvärvsavdrag, flera deltidstjänster, utbyggnad av den husliga utbildningen och förskoleseminarierna, höjda statsbidrag till förskolor och barndaghem samt utredning angående statens möjligheter att stimulera byggandet av s. k. servicehus. Dessa frågor, som vi tillmäter stor betydelse, avser vi att närmare belysa i andra sammanhang.

Under återopande av vad som ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta,

1. att uttala sig för att Sverige ratificerar
 - a) Internationella arbetsorganisationens konvention nr 100 med ansluten rekommendation nr 90 angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde, och
 - b) Internationella arbetsorganisationens konvention nr 111 (med ansluten rekommendation nr 111) angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning;
2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning
 - a) med uppgift att företa en ekonomisk värdering av hushållsarbetet i syfte att underlätta en rättvisande bedömning av det ekonomiska värdet av husmödrarnas arbetsinsats i hemmet,
 - b) med uppgift att utreda möjligheten av och formerna för en självständig pensionering inom ATP för hemmaarbetande husmödrar.

Stockholm den 17 januari 1962

Sven Wedén
Wald. Svensson

Bertil von Friesen
Gustaf Kollberg

Bertil Ohlin
Oscar Malmborg
Brita Elmén